

DOI: 10.6084/m9.figshare.9788609

УДК 69.003.658.012.2

Крикун Костянтин Васильович

Кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки будівництва,

*orcid.org/0000-0002-4927-6134**Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ***Оліферук Сергій Леонідович**Старший викладач кафедри економіки будівництва, *orcid.org/0000-0001-5349-3249**Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ***Рязанов Андрій Сергійович**

Здобувач кафедри економіки будівництва

*Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ***СТРУКТУРИЗАЦІЯ СТАТЕЙ І ЕЛЕМЕНТІВ СОБІВАРТОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ І ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Анотація. Ефективність використання поточних витрат виробничих ресурсів є основою прибутковості та конкурентоспроможності підприємства. Це потребує щорічного планування і впровадження конкретних інноваційних заходів щодо забезпечення економічного і раціонального використання усіх виробничих ресурсів за всіма структурними статтями і елементами собівартості. З цією метою розроблена структуризація собівартості за основними статтями витрат і елементами витрат у кожній статті. Зокрема, виконана структуризація основної статті собівартості – прямих безпосередніх витрат. Крім того, здійснено аналіз всіх складових елементів статті прямих витрат, зокрема, витрат основних і допоміжних матеріалів, енергетичних ресурсів, витрат заробітної плати, на експлуатацію машин і механізмів. Аналогічно розроблена структуризація двох основних частин непрямих витрат, тобто загальновиробничих і адміністративних. Така детальна структуризація витрат собівартості дає можливість більшої конкретизації при плануванні і впровадженні інноваційних заходів зниження витрат та підвищення рівня доходності і конкурентоспроможності фірми.

Ключові слова: *поточні виробничі витрати (собівартість); загальновиробничі витрати; прямі витрати; адміністративні витрати; матеріальні ресурси; трудові ресурси*

Постановка проблеми

Поточні виробничі витрати – це сукупність витрат виробничих ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових і фінансових) на виконання договірних обсягів будівельних робіт і створення кінцевої будівельної продукції, яка складає собівартість робіт або будівельної продукції.

Собівартість будівельних робіт (будівельної продукції) – це сукупність поточних виробничих витрат, яких коштує будівельній організації виконання відповідних будівельних робіт (БР) і створення кінцевої будівельної продукції.

Поточні виробничі витрати (собівартість) можуть відображатися багатьма конкретними показниками, зокрема:

– валові витрати, які відображають загальні поточні витрати виробничих ресурсів на створення валового доходу;

– собівартість товарної продукції, яка відображає поточні витрати виробничих ресурсів на виконанні обсяги продукції (робіт), передбачені для

продажу (реалізації) відповідним замовникам згідно з підрядними договорами (контрактами);

– собівартість будівельних робіт відображає поточні витрати виробничих ресурсів генеральної підрядної організації або субпідрядних організацій на виконання відповідних видів і обсягів будівельних робіт (загальнобудівельних, санітарно-технічних, електротехнічних, придбання й монтажу устаткування);

– собівартість кінцевої будівельної продукції відображає сукупність поточних витрат виробничих ресурсів на створення кінцевих будівельних об'єктів (школа, поліклініка, житловий будинок тощо);

– собівартість дільнича відображає поточні витрати виробничих ресурсів за окремою будівельною дільницею як сукупності прямих витрат і дільничих непрямих витрат;

– собівартість виробнича відображає загальні поточні витрати виробничих ресурсів у цілому по будівельному виробництву і складається із собівартості дільничої та непрямих витрат загальноадміністративних (загальнофірмових);

– собівартість повна, яка відображає загальні поточні витрати виробничих ресурсів на створення та реалізацію будівельної продукції і яка складається із собівартості виробничої та позавиробничих витрат;

– собівартість одиниці об'єму конкретних видів робіт (1 м³ цегляної кладки, 1 м³ бетонних робіт, 1 м² штукатурних робіт тощо).

Показники собівартості визначаються шляхом розробки відповідних кошторисів і калькуляцій, які є інструментом управління витратами.

Мета статті

Мета – розглянути економічну суть управління витратами, яка полягає в їх зменшенні за всіма елементами і статтями шляхом впровадження нововведень і заходів, спрямованих на забезпечення економічного та раціонального використання всіх видів виробничих ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових і фінансових).

Виклад основного матеріалу

У склад поточних витрат виробничих ресурсів входять витрати на: особливості технології, організацію будівельного виробництва, контроль виробничих процесів, забезпечення якості БР, управління будівництвом, реалізацію будівельної продукції.

Перелік поточних витрат виробничих ресурсів включає основні поточні витрати (матеріальні витрати, на підвищення готовності матеріалів, на виготовлення виробів на підсобних базах, на експлуатацію власних та орендованих механізмів, оплата зовнішніх послуг управлінських механізацій і спеціальних організацій, витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, інші виплати за пересувний характер і вахтовий метод) і додаткові витрати.

За характером участі у виробничому процесі поточні витрати виробничих ресурсів групуються на прямі безпосередні витрати (на матеріали і конструкції, на енергетичні ресурси, основну заробітну плату робітників, на експлуатацію будівельних машин і механізмів) та непрямі витрати (не враховані, але належать до непрямих витрат, на організацію робіт на будівельних майданчиках, на обслуговування працівників, адміністративно-господарські витрати, інші непрямі витрати).

Елементи економічної структури поточних виробничих витрат складаються з матеріальних витрат (58,10%), на оплату праці (22,90%), відрахувань на соціальні заходи (33,10%), амортизаційних відрахувань на вартість основних фондів (0,06%) та інших витрат (9,70%). Таким чином, важливе значення має контроль розмірів планових витрат за кожним напрямом структурного розподілу. Собівартість БР складається з двох основних статей: прямі (або безпосередні) та непрямі витрати.

Прямі витрати розраховуються прямим інженерним розрахунком на основі проектних креслень, специфікацій, відомостей робіт, ресурсних елементних кошторисних норм за діючими цінами.

Непрямі витрати розраховуються за окремими калькуляціями для непрямих витрат дільничих і непрямих витрат загальнофірмових. Потім, для зручності користування при плануванні показників собівартості БР, визначається співвідношення трудомісткості непрямих витрат до трудомісткості прямих витрат.

Прямі витрати відображають безпосередні витрати основних матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів, а також витрати на експлуатацію машин і механізмів і визначаються як сума витрат матеріалів, енергії, заробітної плати й вартості експлуатації машин та механізмів за формулою:

$$P_B = M + E + Z_{\Pi} + V_{MM},$$

де P_B – прямі витрати; M – безпосередні витрати матеріалів; E – витрати усіх видів енергії; Z_{Π} – заробітна плата основних робітників; V_{MM} – витрати на експлуатацію машин і механізмів.

Непрямі витрати дільничі (або загальновиробничі витрати) відображають непрямі витрати на виконання конкретних видів робіт і визначаються як сума заробітної плати лінійних інженерно-технічних працівників та загальних витрат (на освітлення й вентиляцію, опалення й водопостачання, охорону й поточний ремонт побутових та адміністративних приміщень, прибирання приміщень і території) за формулою:

$$H_{ВД} = Z_{\text{ітп}} + \sum Z_{\text{зд}},$$

де $H_{ВД}$ – непрямі витрати дільничі; $Z_{\text{ітп}}$ – заробітна плата дільничих інженерно-технічних працівників; $\sum Z_{\text{зд}}$ – сума загальнодільничих витрат.

Непрямі витрати загальнофірмові (або адміністративні витрати) відображають непрямі витрати в цілому по будівельній організації і визначаються як сума заробітної плати адміністративно-управлінського персоналу (керівництво, головні спеціалісти, загальні служби й відділи) та загальних витрат (аналогічних попереднім загальнодільничим) за формулою:

$$H_{ВФ} = Z_{\text{АУП}} + \sum Z_{\text{зф}},$$

де $H_{ВФ}$ – непрямі витрати фірмові; $Z_{\text{АУП}}$ – заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу; $\sum Z_{\text{зф}}$ – сума витрат загальнофірмових.

Отже, непрямі витрати визначаються як сума непрямих витрат загальнодільничих і загальнофірмових за формулою:

$$H_B = H_{ВД} + H_{ВФ},$$

де H_B – непрямі витрати.

Собівартість БР визначається як сума прямих і непрямих витрат за формулою:

$$C = P_B + H_B,$$

де C – собівартість БР.

При здійсненні пошуку (вивченні ринку), плануванні і впровадженні нововведень і заходів витрати можуть групуватися за окремими видами робіт, технологічними процесами, ресурсами, статтями та елементами витрат, окремими об'єктами будівництва, окремими структурними підрозділами, матеріальними, енергетичними, трудовими і фінансовими ресурсами.

Особливої уваги заслуговують витрати основних матеріалів, які за питомою вагою є найбільшими серед прямих (безпосередніх) поточних виробничих витрат, а також ефективне використання енергетичних ресурсів. Тому необхідно в річному бізнес-плані передбачати заходи, спрямовані на забезпечення економного й раціонального споживання матеріальних та енергетичних ресурсів.

Нововведення і заходи економного і раціонального споживання основних матеріалів та енергетичних ресурсів у будівельному виробництві сформовані у такому переліку: матеріальні ресурси – пошук ритмічних постачальників, оптимізація запасів, забезпечення нормативних мінімальних допусків, використання справної оснастки та пристроїв, глибокий ТЕА і широка інформація, енергетичні ресурси: наявність технічно обґрунтованих норм витрат енергетичних ресурсів, доведення норм витрат до кожного працюючого, забезпечення локальних джерел витрат справними

лічильниками, облік і ТЕА витрат у порівнянні з обсягами виконаних робіт, калькуляційний контроль витрат енергетичних ресурсів, контроль первинних документів відповідно до норм лічильників, компенсаційне відшкодування перевитрат за рахунок працівників-споживачів.

Слід значну увагу приділяти непрямим виробничим витратам, адже саме тут є немалі резерви зниження собівартості БР.

Висновки

Отже, для здійснення ТЕА і контролю непрямих витрат необхідно розробляти відповідні планові калькуляції. У зв'язку з цим, визначені заходи економного і раціонального використання непрямих витрат, до яких входять доцільність і економічність утримання господарських працівників, аналіз і контроль витрат на транспортне обслуговування, оптимізація витрат на матеріально-технічне забезпечення АУП, контроль витрат обслуговування і утримання АУП, аналіз і контроль витрат на організацію робіт на будівельних майданчиках, аналіз і перегляд основної і додаткової заробітної плати згідно з обсягами БР.

Велике значення має ТЕА калькулювання витрат на одиницю обсягу конкретних БР як основного інструмента контролю, який дає можливість своєчасно впливати на можливі перевитрати.

Список літератури

1. Гойко А.Ф. Методика оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрямки їх реалізації. – К.: «Віра-Р», 1999. – 320 с.
2. Тугай А.М., Шилов Е.Й., Гойко А.Ф. Економіка будівельної організації: курс лекцій. – К.: Міленіум, 2002. – 224 с.
3. Крикун К.В. Техніко-економічний аналіз в будівництві: навчальний посібник.–К.:КНУБА,2002.–95с.
4. Крикун К.В., Олиферук С.Л. Управління ефективністю використання виробничих ресурсів в будівництві. Будівельне виробництво – К.: НДІБВ, 2003. – № 44. – С. 58 – 61.
5. Рогожин П.С., Гойко А.Ф. Економіка будівельних організацій. – К.: Видавничий дім «Скарби», 2001. – 448 с.
6. Крикун К.В. Базисні системи функціонування капітального будівництва // Збірник наукових праць. – Вип. 9. – К.: КНУБА, 2001.
7. Крикун К.В. Економіка будівництва: конспект лекцій. Тема: Техніко-економічний аналіз діяльності будівельних підприємств, організації, фірм. – К.: КНУБА, 2002. – 56 с.
8. Крикун К.В. Економіка праці в будівництві: навчальний посібник. – К.: КНУБА, 2002. – 48 с.
9. Тугай А.М., Шилов Е.Й., Гойко А.Ф. Економіка,будівництва. – К, 2003. – 224 с.
10. 10.. Крикун К.В. Ринкова економіка підприємств будіндустрії (в запитаннях і відповідях): Навчальний посібник. – К.: КНУБА, 2004. – 208 с.

Стаття надійшла до редколегії 05.03.2019

Крикун Константин Васильевич

Кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры экономики строительства, orcid.org/0000-0002-4927-6134
Киевский национальный университет строительства и архитектуры, Киев

Олиферук Сергей Леонидович

Старший преподаватель кафедры экономики строительства, orcid.org/0000-0001-5349-3249
Киевский национальный университет строительства и архитектуры, Киев

Рязанов Андрей Сергеевич

Соискатель кафедры экономики строительства,
Киевский национальный университет строительства и архитектуры, Киев

**СТРУКТУРИЗАЦІЯ СТАТЕЙ І ЕЛЕМЕНТІВ СЕБЕСТОЙМОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО АНАЛІЗА С ЦЕЛЮ ОПТИМІЗАЦІЇ РАСХОДІВ
І ПОВЫШЕННЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТІ ПРІДПРИЯТТЯ**

Анотація. Ефективність використання поточних витрат виробничих ресурсів є основою прибутковості та конкурентоспособності підприємства. Це вимагає щорічного планування та впровадження конкретних інноваційних заходів з метою забезпечення економічного та раціонального використання всіх виробничих ресурсів по всьому структурному статтю та елементам собівартості. З цією метою розроблено структуру собівартості за основними статтями витрат та елементами витрат в кожній статті. Зокрема, виконано структурування основної статті собівартості – прямих неопосередкованих витрат. Крім того, здійснено аналіз всіх складових елементів статті прямих витрат, зокрема, витрат основних та допоміжних матеріалів, енергетичних ресурсів, витрат зарплатної плати на експлуатацію машин та механізмів. Аналогічно розроблено структурування двох основних частин косвенних витрат, тобто загальнопромислових та адміністративних. Така детальна структура витрат собівартості дає можливість більшої конкретизації при плануванні та впровадженні інноваційних заходів з метою зниження витрат та підвищення рівня доходності та конкурентоспособності фірми.

Ключові слова: *поточні виробничі витрати (собівартість); загальнопромислові витрати; прямі витрати; адміністративні витрати; матеріальні ресурси; трудові ресурси*

Krykun Kostiantyn

PhD (Econ.), orcid.org/0000-0002-4927-6134

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv

Oliferuk Serhii

Senior lecturer, orcid.org/0000-0001-5349-3249

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv

Riazanov Andrii

Graduate

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv

**STRUCTURING OF ARTICLES AND ELEMENTS OF SOBIVASTITY AS A ELEMENT
OF TECHNICAL-ECONOMIC ANALYSIS WITH AIM OF OPTIMIZATION OF EXPENSES
AND INCREASING COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE**

Abstract. The effectiveness of the use of current costs of production resources is the basis of profitability and competitiveness of the enterprise. This requires annual planning and implementation of specific innovative measures to ensure the protection and rational use of all productive resources of all structural items and items of cost. For this purpose we developed the cost structure by major object of expenses and cost elements in each article. In particular, a structuring of the principal items of cost direct direct cost. In addition the analysis of all components of the article of the direct costs, in particular costs of basic and auxiliary materials, energy resources, expenditures, salaries, operation of machinery. Designed similarly to structuring the two main parts of indirect costs, overhead and administrative. Such detailed structuring cost enables greater specificity in planning and implementing innovative measures to reduce costs and improve the profitability and competitiveness of the firm.

Keywords: *cost price; overhead costs; direct cost; administrative cost; material resource; labor resources.*

References

1. Hoiko, A.F. (1999). *The method of estimation of efficiency of investments and priorities for their implementation.* / Vira-R
2. Tuhai, A.M., Shilov, E.I. & Hoiko, A.F. (2002). *Economy construction organizations.* Kyiv, Millenium, 224
3. Krykun, K.V. (2002). *Technical and economic analysis in construction textbook.* Kyiv, KNUBA, 95
4. Krykun, K.V. & Oliferuk, S.L. (2003). *Managing the efficient use of production resources in construction,* (44), 58-61.
5. Rohojin, P.S. & Hoiko, A.F. (2001). *Economy construction organizations.* Kyiv, Publishing house "Treasures", 448
6. Krykun, K.V. (2001). *The basic system of functioning capital construction.* Kyiv, KNUBA, 9
7. Krikun, K.V. (2002). *Construction Economics: Lecture Notes.* Kyiv, KNUBA, 56
8. Krykun, K.V. (2002). *The economy of labor in construction: Training manual.* Kyiv, KNUBA, 48.
9. Tuhai, A.M., Shilov, E.I. & Hoiko, A.F. (2003). *Construction Economics*, 224
10. Krykun, K.V. (2004). *Market economy of construction enterprises.* Kyiv, KNUBA, 208

Посилання на публікацію

- APA Krykun, Kostiantyn, Oliferuk, Serhii & Riazanov, Andrii. (2019). Structuring of articles and elements of sobivastity as an element of technical-economic analysis with aim of optimization of expenses and increasing competitiveness of the enterprice. *Management of Development of Complex Systems*, 38, 139 – 142, [dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.9788609](https://doi.org/10.6084/m9.figshare.9788609).
- ДСТУ Крикун К.В. Структуризація статей і елементів собівартості як елемент техніко-економічного аналізу з метою оптимізації витрат і підвищення конкурентоспроможності підприємства [Текст] / К.В. Крикун, С.Л. Оліферук, А.С. Рязанов // *Управління розвитком складних систем.* – 2019. – № 38. – С. 139 –142, [dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.9788609](https://doi.org/10.6084/m9.figshare.9788609).